

ANITA TOMANEK

**Pamięć śląskiej powstańczej ziemi.
Materiały dotyczące powstań śląskich i plebiscytu
w bazie Bibliografia Regionalna Biblioteki Śląskiej**

Obchodzony w Polsce jubileusz stulecia powstań śląskich i plebiscytu (1919–1921) dał asumpt do podsumowania działań upamiętniających wydarzenia, które niewątpliwie odcisnęły ogromne piętno na postrzeganiu Śląska i ludności zamieszkującej te tereny. Dążenie Ślązaków do przyłączenia do Polski, którego wyrazem były m.in. trzy powstania śląskie, znalazło swoje odbicie w wielu przedsięwzięciach rocznicowych, które szeroko omawiano na łamach książek i prasy. Wszystkie te realizacje starano się na przestrzeni lat odnotowywać w opracowywanych w Bibliotece Śląskiej bibliografiach śląskich. Początkowo przygotowywane były w formie tradycyjnej (drukowanej), później, wraz z pozyskaniem do prac bibliotecznych nowych technologii, w formie elektronicznej. W śląskich bibliografiach regionalnych zawarte są opisy materiałów pochodzących zarówno z okresu powstań i plebiscytu (1919–1921), jak i późniejszych (wydanych po 1921 roku). Odnotowywane są: czasopisma, artykuły w prasie, książki, fragmenty prac naukowych i popularno-naukowych, filmy, dokumenty ikonograficzne, muzyczne, a także strony i prezentacje multimedialne zamieszczane w Internecie. Źródła internetowe ze względu na swą ulotność uwzględniane są tylko w zakresie stałych, monitorowanych serwisów, do których należą np. strony projektów realizowanych w Bibliotece Śląskiej. Do wszystkich typów dokumentów uwzględnia się recenzje.

Zagadnienia związane z powstaniami śląskimi i kampanią plebiscytową zawsze znajdowały się w kręgu zainteresowań prac bibliograficznych realizowanych w Bibliotece Śląskiej. Aby usystematyzować zgromadzony materiał warto przypomnieć historię opracowywanych w książnicy bibliografii. Ich historia sięga lat 30. XX wieku, kiedy to przy Bibliotece Sejmu Śląskiego utworzono Komitet Bibliograficzny

w celu tworzenia bibliografii terytorialnej, która byłaby „ważną pomocą bibliograficzną w badaniach nad zagadnieniami śląskimi i szczególnym zadaniem regionalnym Biblioteki”¹. Redakcję nad pracami objął Jacek Koraszewski. Ostatecznie wydano 4 roczniki *Wykazu Literatury Bieżącej o Śląsku* obejmujące opisy za lata 1935–1939 (wydane w latach 1936–1939)². Przygotowywanie *Wykazu* przerwał wybuch wojny. Lata 1939–1945 i okres powojenny nie sprzyjały wznowieniu prac bibliograficznych. Do tematu opracowania bibliografii retrospektywnej Śląska powrócono w 1953 roku na I Konferencji Naukowej Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego³. Prac wówczas nie rozpoczęto. Skutecznie realizację opracowywania bibliografii podjęto znacznie później. Działania zaowocowały wydaniem w 1963 roku pierwszego rocznika *Bibliografii Śląska* za rok 1960. W efekcie długotrwałych braków kadrowych i finansowych opracowywanie poszczególnych roczników przedłużało się. Ostatni tom za 1989 rok ukazał się dopiero w 2011 roku. W sumie przez 48 lat wydano 30 roczników za lata 1960–1989 (opublikowanych w latach 1963–2011). Ostatni tom daleki był od aktualności – ukazał się 12 lat od daty nominalnej rocznika. Podjęto wówczas decyzję o zaprzestaniu kontynuacji prac w tak szerokim zakresie. Ze względu na nowy podział administracyjny kraju i realizację zadań bibliograficznych przez biblioteki wojewódzkie (np. Bielsko-Białej, Opola, Wrocławia), a także nowe typy dokumentów i rozwiązania technologiczne wprowadzane do współczesnego bibliotekarstwa, Biblioteka Śląska musiała zweryfikować swoje działania. By nie powielać prac innych placówek, postanowiono o zawężeniu terytorium do województwa śląskiego (w granicach wyznaczonych reformą przeprowadzoną w 1999 roku). Ze względu na to, że bibliografia powinna mieć charakter bieżący, postanowiono, że pominie się zaległości, jakie powstały na przestrzeni czasu, które objęły okres 1990–1998, a nowe zestawienia będą publikowane pod tytułem *Bibliografia Województwa Śląskiego*. Niestety, braki finansowo-kadrowe kolejny raz spowodowały, że ukazały się tylko 4 tomy za lata 1999–2002 (wydane w latach 2003–2015). W 2018 roku zakończono prace nad rocznikiem 2003 i rozpoczęto opracowywanie kolejnego. Aby maksymalnie wykorzystać czas i pracę bibliografów, postanowiono wówczas, że *Bibliografia Województwa Śląskiego* nie będzie już ukazywała się w wersji drukowanej. Podejmując taką decyzję, położono jednocześnie nacisk na kompletność bazy Bibliografia Regionalna Biblioteki Śląskiej (dalej: baza BRBS). Trzecią, najbardziej aktualną bibliografią terytorialną opracowywaną w Bibliotece Śląskiej jest *Bibliografia Bieżąca Województwa Śląskiego*. Ukazuje się na bieżąco od 2006 roku i od początku wszystkie rekordy ujmowane są w bazie BRBS. Ponadto wprowadzane są do niej opisy bibliograficzne tworzonych w Dziale Zbiorów Śląskich: kwerend, zestawień i bibliografii te-

¹ Sprawozdanie Dyrektora Śląskiej Biblioteki Publicznej imienia Józefa Piłsudskiego z działalności Biblioteki w roku 1937, Katowice [1938], s. 17.

² Ukazały się następujące zeszyty: 1–4 (1935), 1–4 (1936), 1–4 (1937), 1–4 (1938), 1 (1939); roczniki 1938 i 1939 bez składowiska systematycznego i alfabetycznego.

³ Pierwsza konferencja naukowa Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Wrocław 20–21 XI 1953. Referaty i dyskusja, Wrocław 1956.

matycznych (zarówno podmiotowych, jak i przedmiotowych). Nie obejmuje niestety wydawnictw zwartych i fragmentów (artykułów, rozdziałów) z naukowych wydawnictw ciągłych. Po części, w zakresie wydawnictw zwartych, dokumenty ujmowane są w przygotowywanej za każdy rok bibliografii zamieszczanej w czasopiśmie „Zaranie Śląskie”. Do tej pory ukazały się wykazy książek z wszystkich dyscyplin naukowych, ale poświęconych wyłącznie Śląskowi, wydanych w latach 2012–2019.

Dużą rolę w doborze materiałów tworzonych na rzecz bibliografii oraz w upowszechnieniu bazy odegrały projekty przygotowywane w Bibliotece Śląskiej. W ramach projektu realizowanego w latach 2016–2017 „Poszerzenie i usprawnienie dostępu do zasobów ŚBC wraz z digitalizacją i udostępnieniem piśmiennictwa regionalnego” do bazy wprowadzonych zostało ponad 5 000 opisów wydawnictw zawartych we wspomnianym już *Wykazie Literatury Bieżącej o Śląsku* obejmującym lata 1935–1939. Równocześnie na podstawie przejętych opisów, do Śląskiej Biblioteki Cyfrowej (dalej: ŚBC) dodano 16 przedwojennych śląskich tytułów ciągów czasopism. Tytuły stanowią uzupełnienie prezentowanych w ŚBC czasopism wprowadzonych w ramach projektów: „Śląska Internetowa Biblioteka Zbiorów Zabezpieczonych” (wykonany latach 2009–2013) oraz „Digitalizacja czasopism regionalnych z lat 1887–1939” (w latach 2014–2015)⁴. Ich realizacja dała możliwość pełnotekstowego publicznego zaprezentowania czasopism również z czasu powstań śląskich i kampanii plebiscytowej, stanowiąc bogatą, a jednocześnie unikalną bazę materiałów źródłowych. W większości opisy wszystkich tytułów czasopism znajdują się także w bazie BRBS wraz z linkami odsyłającymi do katalogu elektronicznego Biblioteki Śląskiej oraz publikacji w ŚBC.

Lp.	Rok bibliografii	Liczba opisów związanych z hasłami dotyczącymi powstań śląskich	Liczba opisów związanych z hasłami dotyczącymi plebiscytu
1.	1935	18	1
2.	1936	41	3
3.	1937	10	0
4.	1938	22	5
5.	1939	1	2
6.	1960	18	0
7.	1961	99	37
8.	1962	13	6
9.	1963	22	2
10.	1964	23	0

⁴ Wykaz wszystkich czasopism wprowadzonych do Śląskiej Biblioteki Cyfrowej: <https://sbc.org.pl/dlibra/text?id=wykaz-czasopism>

11.	1965	18	0
12.	1966	84	21
13.	1967	36	0
14.	1968	17	4
15.	1969	59	5
16.	1970	54	10
17.	1971	132	43
18.	1972	36	18
19.	1973	18	8
20.	1974	14	8
21.	1975	14	1
22.	1976	15	3
23.	1977	13	7
24.	1978	19	2
25.	1979	60	9
26.	1980	36	8
27.	1981	114	38
28.	1982	26	12
29.	1983	17	4
30.	1984	20	4
31.	1985	18	7
32.	1986	21	6
33.	1987	11	3
34.	1988	15	7
35.	1989	48	7
36.	1999	15	0
37.	2000	15	2
38.	2001	58	21
39.	2002	20	4
40.	2006	24	2
41.	2007	17	0
42.	2008	4	0
43.	2009	24	1
44.	2010	10	0
45.	2011	66	23
46.	2012	19	5

47.	2013	31	3
48.	2014	17	1
49.	2015	25	1
50.	2016	42	3
51.	2017	24	0
52.	2018	3	0
SUMA		1 596	357

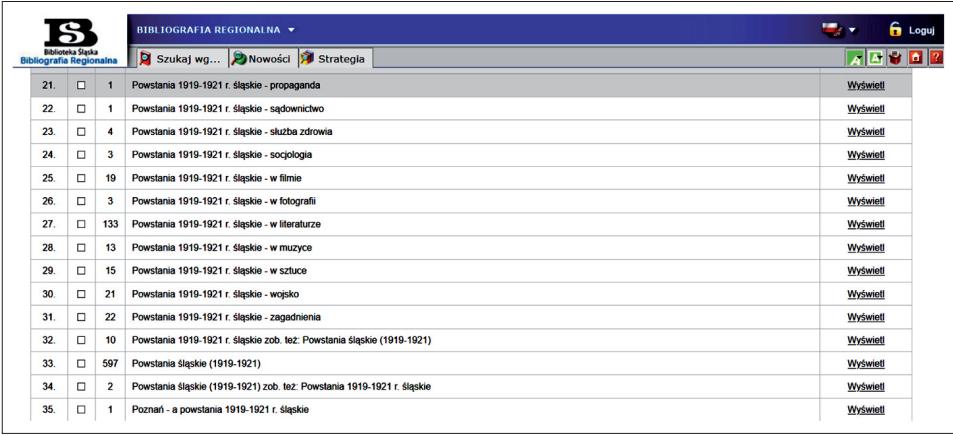
W tabeli znajdują się wyłącznie liczby opisów bezpośrednio związanych z hasłami identyfikującymi powstania śląskie i plebiscyt. Pamiętać jednak należy także o hasłach związanych z tematem pośrednio. W bibliografiach drukowanych można ich szukać w konkretnych rozdziałach. Do wątków związanych należą m.in.:

- biografie, które jedynie we fragmentach życia konkretnych osób dotyczą okresu 1919–1921 (Rozdział I),
- historia miejscowości (Rozdział IV),
- historia instytucji, organizacji i partii (Rozdział IV, VII, XI),
- kartografia, w której umieszczono opisy map i planów z tego czasu lub ich późniejsze reprodukcje bądź wydania krytyczne z naniesionymi dodatkowo informacjami (Rozdział II),
- w dziale obejmującym nauki pomocnicze historii (Rozdział IV) znajdują się opisy materiałów związanych z: numizmatyką (ówczesne środki płatnicze, notgeldy), filatelistyką (pieczęcie, karty i znaczki pocztowe pochodzące z lat 1919–1921, jak i późniejsze okolicznościowe, tematycznie związane z wydarzeniami, rocznicami i obchodami), falerystyką (medale i odznaczenia powstańcze) czy weksylologią (sztandary powstańcze),
- proza (publicystyka, pamiętniki, wspomnienia, opowiadania, szkice itd.) i poezja powstań śląskich wraz z opracowaniami (Rozdział XIII),
- pieśni powstańczych można szukać w Rozdziale V (pieśni ludowe) i XI (muzyka),
- informacje na temat zbiorów przekazywanych przez powstańców do muzeów (Rozdział XI), szkół (Rozdział XI) oraz bibliotek i archiwów (Rozdział XVI),
- organizacja i działalność służby zdrowia (Rozdział X) oraz sądownictwa (Rozdział VIII),
- miejsca upamiętnienia powstańców oraz walk, takich jak: pomniki, tablice pamiątkowe, a także ich projekty oraz mogiły powstańcze (Rozdział XIV),
- wystawy tematyczne (Rozdział XI).

W bazie BRBS⁵ wyszukiwać informacji⁵ należy poprzez hasła przedmiotowe, np. „Powstania 1919–1921 r. śląskie” lub deskryptory, np. „Powstania śląskie

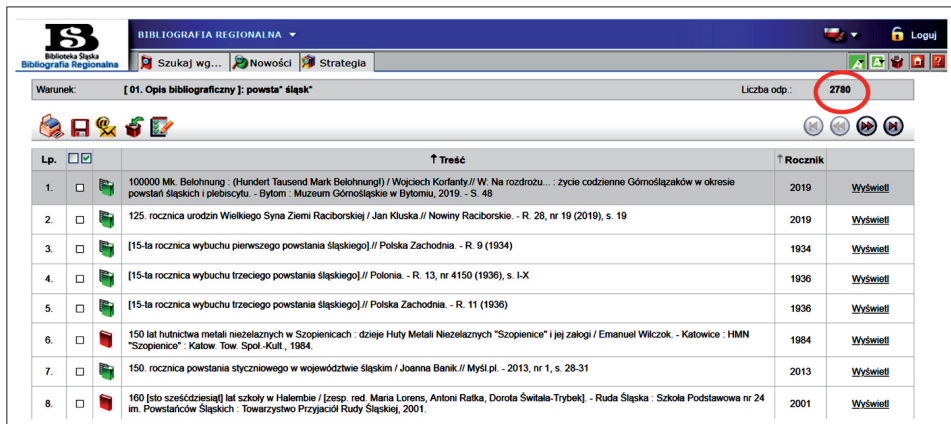
⁵ Instrukcja przeszukiwania bazy w: A. Tomanek, *Obsługa bazy Bibliografia Regionalna Biblioteki Śląskiej – jej zawartość oraz funkcjonalności*, „Nowa Biblioteka”, 2019, nr 3, s. 73–94.

(1919–1921)”. Obecnie baza jest w trakcie dostosowywania się do nowego systemu Integro, dlatego pojawia się hybrydowa możliwość przeszukiwania. Aby ułatwić użytkownikom korzystanie z niejednorodnego indeksu przedmiotowego dodane zostały odsyłacze krzyżowe do zapisów obu języków informacyjno-wyszukiwawczych. Obecnie (stan na 20.08.2020 r.) w bazie BRBS znajduje się około 1 400 pozycji powiązanych z hasłami dotyczącymi ogólnie powstań śląskich: „Powstania 1919–1921 r. śląskie” oraz „Powstania śląskie (1919–1921)” wraz z hasłami ograniczonymi określnikami (np. – ikonografia, – w literaturze, – pamiętki, – służba zdrowia). Prócz tego istnieją hasła związane z poszczególnymi powstaniami: „Powstanie 1919 r. śląskie” (ok. 240 poz.), „Powstanie 1920 r. śląskie” (ok. 70 poz.), „Powstanie 1921 r. śląskie” (ok. 550 poz.). Na temat plebiscytu umieszczono w bazie około 600 pozycji, hasła: „Plebiscyt 1921 r. na Górnym Śląsku” oraz „Plebiscyt na Górnym Śląsku (1921)”.

BIBLIOGRAFIA REGIONALNA		Loguj
Szukaj wg...		Nowości
Strategia		
21.	☐ 1 Powstania 1919-1921 r. śląskie - propaganda	Wyświetl
22.	☐ 1 Powstania 1919-1921 r. śląskie - sądownictwo	Wyświetl
23.	☐ 4 Powstania 1919-1921 r. śląskie - służba zdrowia	Wyświetl
24.	☐ 3 Powstania 1919-1921 r. śląskie - socjologia	Wyświetl
25.	☐ 19 Powstania 1919-1921 r. śląskie - w filmie	Wyświetl
26.	☐ 3 Powstania 1919-1921 r. śląskie - w fotografii	Wyświetl
27.	☐ 133 Powstania 1919-1921 r. śląskie - w literaturze	Wyświetl
28.	☐ 13 Powstania 1919-1921 r. śląskie - w muzyce	Wyświetl
29.	☐ 15 Powstania 1919-1921 r. śląskie - w sztuce	Wyświetl
30.	☐ 21 Powstania 1919-1921 r. śląskie - wojsko	Wyświetl
31.	☐ 22 Powstania 1919-1921 r. śląskie - zagadnienia	Wyświetl
32.	☐ 10 Powstania 1919-1921 r. śląskie zob. tez: Powstania śląskie (1919-1921)	Wyświetl
33.	☐ 597 Powstania śląskie (1919-1921)	Wyświetl
34.	☐ 2 Powstania śląskie (1919-1921) zob. tez: Powstania 1919-1921 r. śląskie	Wyświetl
35.	☐ 1 Poznań - a powstania 1919-1921 r. śląskie	Wyświetl

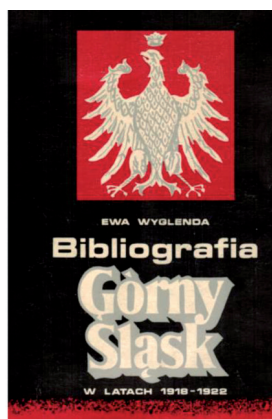
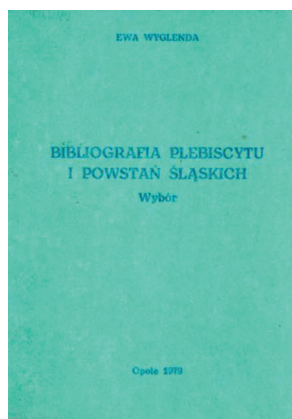
Pomocne w poszukiwaniach mogą być kartoteki, które można znaleźć w głównym panelu wyszukiwawczym. Aktualnie dostępne są: „Powstanie i plebiscyt” (423 poz.), „Powstania i plebiscyt – pamiętniki” (286 poz.), „Górny Śląsk 1918–1988” (2 213 poz.), „Górny Śląsk 1918–1988 – uzupełnienia” (476 poz.), „Czasopisma z lat 1918–1939” (100 poz.), „I powstanie śląskie” (152 poz.). Warto także zawęzić swoje poszukiwania już na początku pracy z bazą BRBS i wybrać z panelu wprowadzającego bazę „Górny Śląsk 1918–1939 (opracowania)” lub „Górny Śląsk 1918–1939 (źródła)”. Warto zatem przeszukiwać bazę pod różnym kątem – poprzez bazy, kartoteki, charakterystyki rzeczowe lub po prostu poprzez słowo, które potencjalnie mogłoby wystąpić w opisie. Zawężając np. do frazy: „powsta* śląsk*” poprzez zamaskowanie końcówek słów przy użyciu znaku * otrzymujemy 2 780 poz., które można wyświetlać w układzie alfabetycznym wg tytułów (pole „Treść”) lub chronologicznym wg roku wydania publikacji (pole „Rocznik”).

Lp.	Treść	Rocznik	Wyświetl
1.	100000 Mk. Belohnung : (Hundert Tausend Mark Belohnung) // Wojciech Korfanty // W. Na rozdru... : życie codzienne Górnolazków w okresie powstań śląskich i plebiscytu. - Bytom : Muzeum Górnolazkie w Bytomiu, 2019. - S. 48	2019	Wyświetl
2.	125. rocznica urodzin Wielkiego Syna Ziemi Raciborskiej // Jan Kuska // Nowiny Raciborskie. - R. 28, nr 19 (2019), s. 19	2019	Wyświetl
3.	[15-ła rocznica wybuchu pierwszego powstania śląskiego] // Polska Zachodnia. - R. 9 (1934)	1934	Wyświetl
4.	[15-ła rocznica wybuchu trzeciego powstania śląskiego] // Polonia. - R. 13, nr 4150 (1936), s. I-X	1936	Wyświetl
5.	[15-ła rocznica wybuchu trzeciego powstania śląskiego] // Polska Zachodnia. - R. 11 (1936)	1936	Wyświetl
6.	150 lat hutnictwa metali nieżelaznych w Szopienicach : dzieje Huty Metali Nieżelaznych "Szopienice" i jej załogi / Emanuel Wilczok. - Katowice : HMN "Szopienice". Katow. Tow. Społ.-Kult., 1984.	1984	Wyświetl
7.	150. rocznica powstania styczniowego w województwie śląskim / Joanna Banik // Myśl.pl. - 2013, nr 1, s. 28-31	2013	Wyświetl
8.	160 [sto sześćdziesiąt] lat szkoły w Halembie / [zesp. red. Maria Lorens, Antoni Ratka, Dorota Świtale-Trybek]. - Ruda Śląska : Szkoła Podstawowa nr 24 im. Powstańców Śląskich - Towarzystwo Przyjaciół Rudy Śląskiej, 2001.	2001	Wyświetl

Wśród materiałów związanych z tematyką powstań śląskich i plebiscytu we wszystkich jej przejawach, których opisy umieszczone zostały w bazie BRBS, znalazły się następujące typy dokumentów:

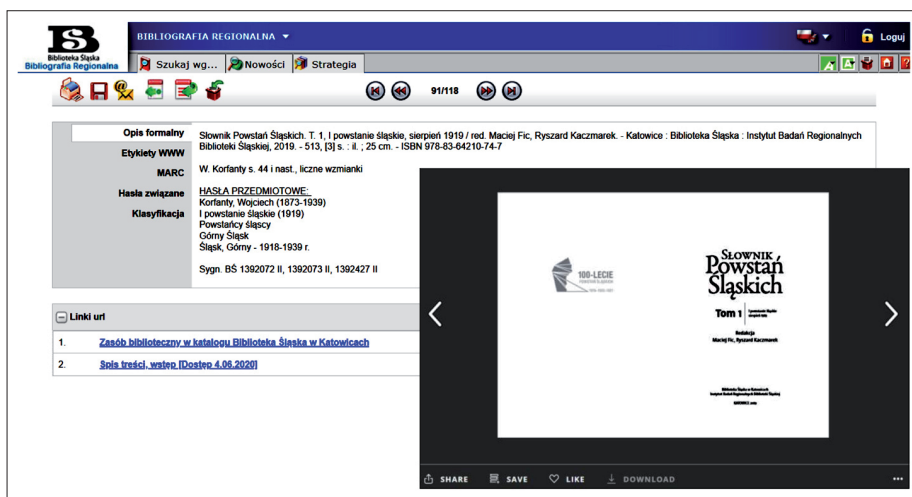
1. Wydawnictwa zwarte – materiały źródłowe i opracowania, encyklopedie, słowniki, biografie, monografie miast, pamiętniki itd. Prace bibliograficzne prowadzone są niejednokrotnie z ostatecznym zamiarem wydawniczym zgromadzonego materiału. Okres powstańczo-plebiscytowy doczekał się już kilku drukowanych bibliografii, z których ostatnia z prezentowanych przygotowana została w Bibliotece Śląskiej, a wszystkie opisy w niej zawarte umieszczone są w bazie BRBS⁶:

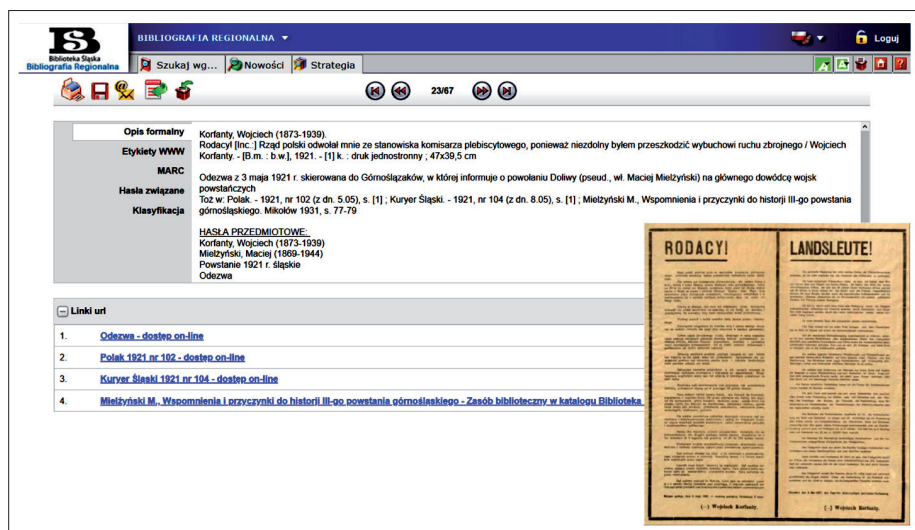
Niebawem, dzięki nowej funkcjonalności, jaką proponuje Sygnity Business Solutions – twórca systemu Prolib, w ramach którego działa baza BRBS, będzie można zamieszczać, jako materiał uzupełniający do opisów: skany okładek, spisy treści, bądź abstrakty, co niewątpliwie ułatwi i przyspieszy wybór

⁶Prezentowane bibliografie: E. Wyglenda, *Bibliografia plebiscytu i powstań śląskich. Wybór*, Opole 1979; też, *Górny Śląsk w latach 1918–1922. Bibliografia*, Opole 1981; *Górny Śląsk w latach 1918–1922. Bibliografia. Dopelnienia za lata 1979–2011*, pod red. A. Magiery, Katowice 2011.

relewantnych dokumentów. Aktualnie jest tylko możliwość dodawania linków do dzieł już opublikowanych on-line:

2. Kalendarze – np. „Przewodnik Młodzieży Powstańczej”,
3. Wydawnictwa ciągłe i czasopisma (np. „Powstaniec”, „Śląski Almanach Powstańczy”),
4. Artykuły – np. rozmowa z twórcą koncertu symfonicznego pt. „Rapsodia Śląska” Janem A.P. Kaczmarkiem w trakcie przygotowań do jego wykonania na Stadionie Śląskim. Utwór powstał w ramach obchodów 100-lecia I powstania śląskiego. W: Śląsk to dla mnie tajemnicza kraina / Jan A.P. Kaczmarek ; rozm. Marta Odziomek. – Fot.// Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 196, dod. „Tygodnik Katowice” (z dn. 23.08), s. 1, 4–5,
5. Fragmenty z wydawnictw naukowych – np. Dziergowice i Kuźnia Raciborska na tle innych wsi powiatów kozielskiego i raciborskiego w okresie powstań śląskich i plebiscytu w świetle nowych źródeł archiwalnych // Rocznik Muzeum Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie. – T. 6 (2018), s. 24–39,
6. Druki ulotne – zarówno z okresu powstań i plebiscytu (w dużej mierze linkowane do ŚBC), jak i zamieszczane w książkach i czasopismach, gdy brak oryginału w zasobach Biblioteki Śląskiej lub zasobach innych repozytoriów cyfrowych. Poniżej przykład tej samej odezwy w różnych źródłach

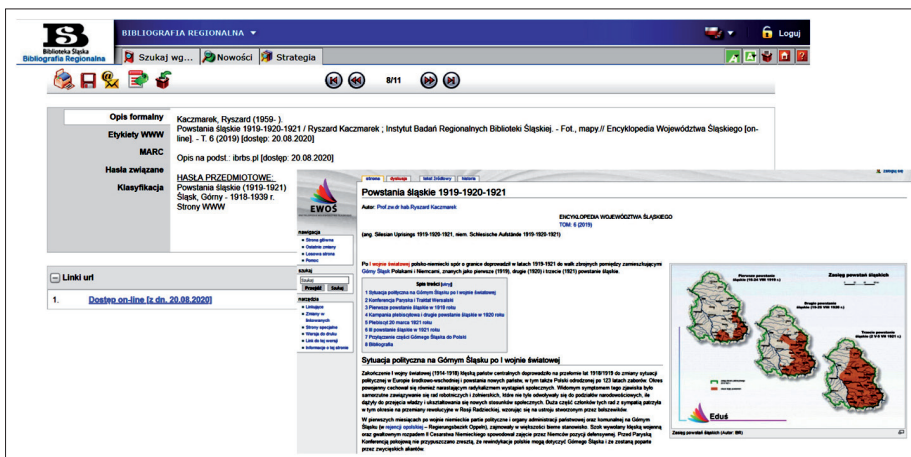

7. Druki muzyczne – np. partytura H. Brzezińskiego marszu na fortepian „Korfanty” op. 29,
8. Fotografie – ukazujące się samoistnie lub zamieszczane w książkach, bądź czasopismach, np. [Barykady powstańców śląskich : fotografia] // W: Materiały do historii powstań g./śląskich. – Katowice : Księgarnia Polska, 1925. – 1 il. na s. 208 : (1 fot. cz.-b.) ; 5,8x11 cm,
9. Rękopisy – „Hymn Powstańców Śląskich” (rękopis muzyczny) czy sztuka P. Kołodzieja „Powstanie ludu górnośląskiego. Obrazek dramatyczny w 4 aktach”,
10. Filmy – np. przygotowywana przez K. Niesłonego i M. Marmolę „Filmowa Encyklopedia Powstań Śląskich”,
11. Dokumenty życia społecznego – zaproszenia, programy imprez, afisze, ulotki itp.

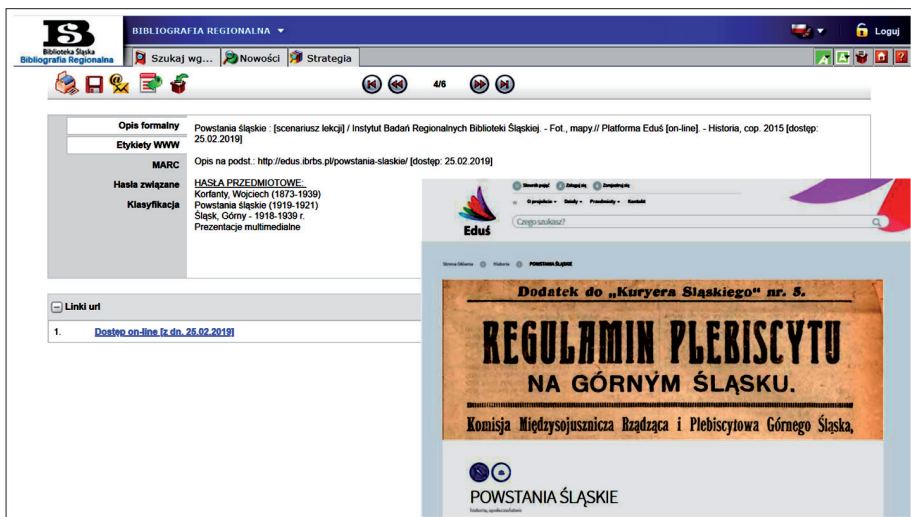
Baza BRBS prócz opisów pochodzących z zasadniczych prac bibliograficznych nad kolejnymi rocznikami bibliografii Śląska i pracami dodatkowymi Działu, tworzonymi z autopsji i pochodzącymi z zasobów Biblioteki Śląskiej, gromadzi również opisy zbiorów innych instytucji (np. opis pracy magisterskiej K. Siwika na temat Wojciecha Korfanteo, która przechowywana jest w zbiorach Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Teodora Heneczka w Piekarach Śląskich) lub projekty pomników powstańczych (oryginały projektów znajdują się m.in. w Archiwum Państwowym w Katowicach czy Wydziale Administracyjnym Urzędu Województwa Śląskiego). Są to opisy tworzone na podstawie katalogów innych bibliotek i zaopatrzone informacją: „Brak w BS”. Jeżeli jest taka możliwość i materiał zamieszczony został w postaci pełnotekstowej w zasobach internetu, wówczas dodawany jest link. Głównym repozytorium dostarczającym dokumentów jest Śląska Biblioteka Cyfrowa, lecz w poszukiwaniu interesujących materiałów przeszukiwane są także inne polskie i zagraniczne biblioteki cyfrowe. Dzięki takim zabiegom baza BRBS staje się wspólną platformą kompletującą informacje pochodzące z różnych insty-

tucji. Wśród nieoczywistych opisów, jakie można znaleźć w bazie bibliograficznej są np.:

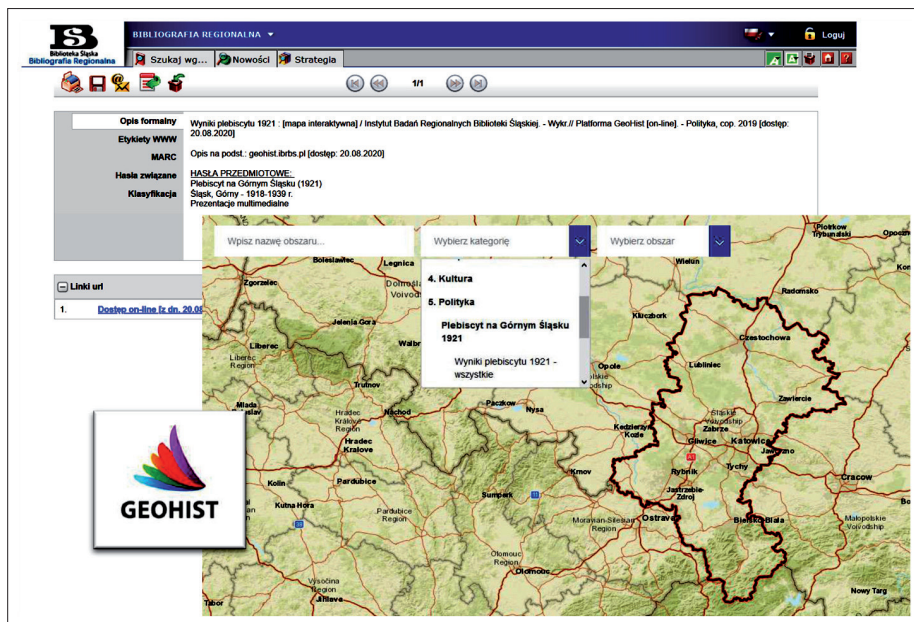
- multimedialne hasła encyklopedyczne przygotowywane na rzecz „Encyklopedii Województwa Śląskiego” prowadzonej przez Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej (<http://ibrbs.pl>)

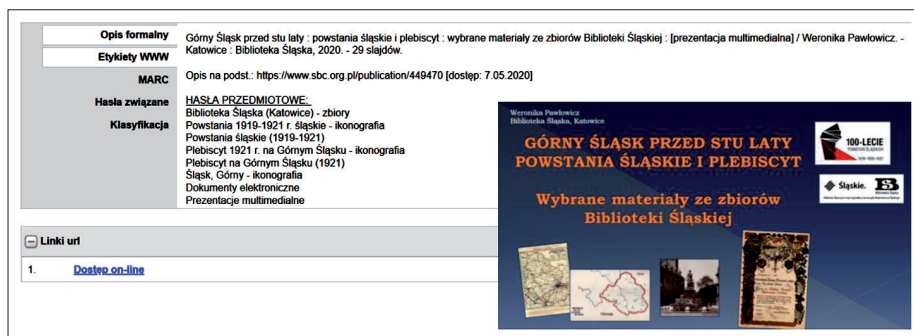
- lekcje biblioteczne zamieszczane na platformie Eduś przygotowywane w IBR BŚ (edus.ibrbs.pl)

- dane prezentowane na mapie interaktywnej przygotowanej przez IBR BŚ w ramach projektu „Śląskiego Słownika Geograficzno-Historycznego GEOHIST” (geohist.ibrbs.pl)

- prezentacje multimedialne („Górny Śląsk przed stu laty. Powstania śląskie i plebiscyt”. Oprac. Weronika Pawłowicz. Biblioteka Śląska)

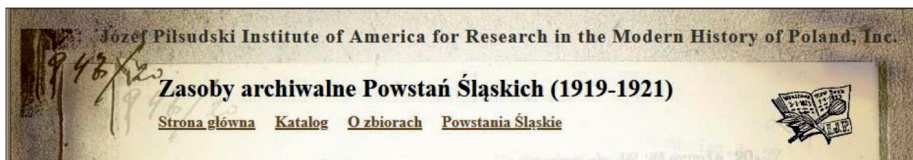

- mikrofilmy – umowa podpisana w 2002 roku⁷ między Instytutem Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku i Naczelną Dyрекcją Archiwów Państwowych pozwoliła na sprowadzenie do Polski części akt powstańczych. Archiwum Państwowe w Katowicach i Biblioteka Śląska zawarły porozumienie w sprawie przeprowadzenia prac konserwatorskich, mikrofilmowania, a później także digitalizowania, i opracowania naukowego archiwaliów. Pozwoliło to na pozyskanie przez instytucje kopii roboczych dokumentacji archiwalnej powstań śląskich w formie mikrofilmów. Kopia archiwaliów, którą otrzymała Biblioteka Śląska udostępniana jest w Dziale Zbiorów Śląskich pod nazwą *Inwentarz akt*

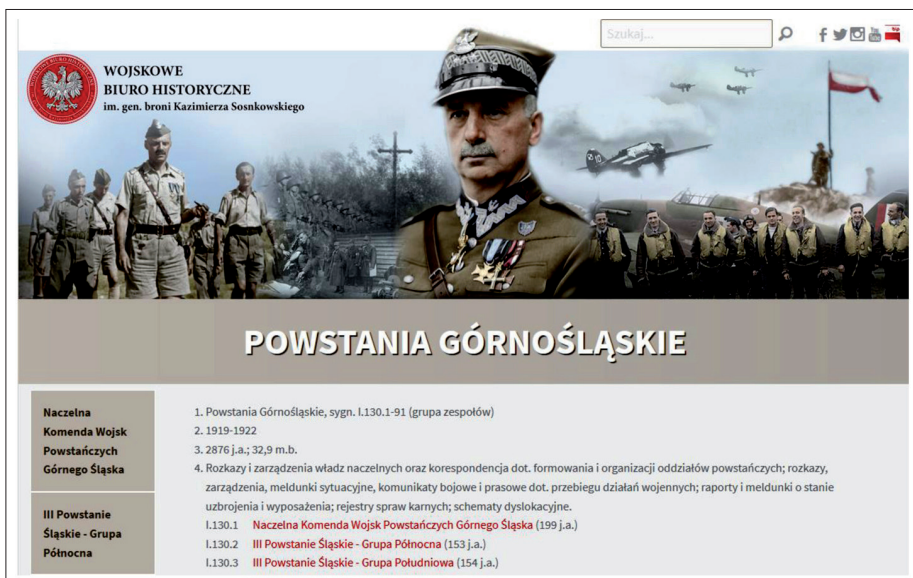
⁷ E. Długajczyk, *Wstęp do projektowanego „Inwentarza analitycznego Archiwum Powstań Śląskich”*, „Szkie Archiwalno-Historyczne”, 2017, nr 14, s. 103–118.

zbioru „Powstania śląskie” z Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku. Liczy 839 poz., z których sporządzono 77 rolek mikrofilmowych. Kopie mikrofilmowe dokumentów udostępniono czytelnikom w 2011 roku, natomiast od 2012 roku dostępne są on-line. Rozproszoną dokumentację powstańczą odnotowano w bazie BRBŚ pod tytułami, nazwami strony lub bazy, gdzie zostały zgromadzone (wraz z odsyłającymi do zbioru linkami), a kopie pełnotekstowe (skany) znaleźć można na następujących stronach zasobów internetowych:

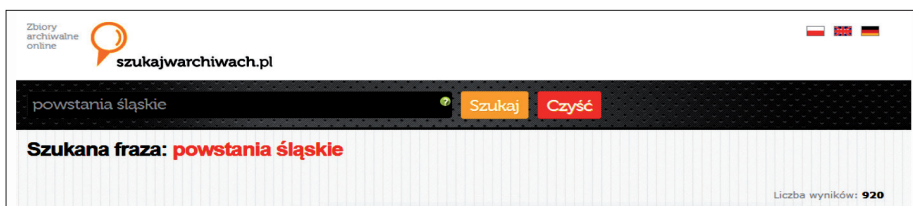
- Instytut Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku (powstania.pilsudski.org)

- Centralne Archiwum Wojskowe (https://wbh.wp.mil.pl/pl/pages/powstania-gornoslaskie-2020-01-13-p4a8/)

- baza prezentująca materiały pochodzące głównie z polskich archiwów państwowych (szukajwarchiwach.pl)

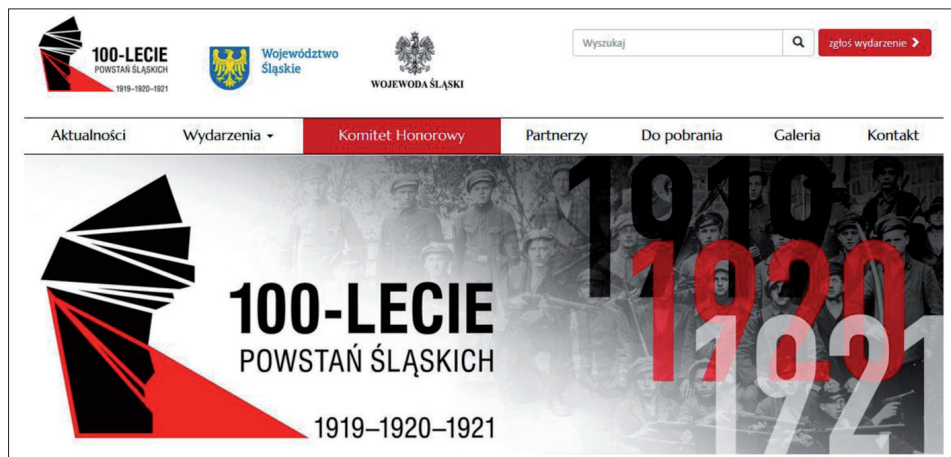
- baza „Wykaz powstańców zweryfikowanych przez Związek Powstańców Śląskich” przygotowywana przez Muzeum Śląskie (<https://muzeumslaskie.pl/pl/spis-powstancow/>)

The screenshot shows the website of Muzeum Śląskie. At the top, there is a navigation bar with the museum's logo and various links: PL / EN, Kontrast, A*, A**, Kalendarz wydarzeń, Wolontariat, Dostępność, Dla mediów, Wynajem i usługi, E-sklep, Aktualności, Wystawy, Zbiory, Dla zwiedzających, Edukacja, Projekty, and O Muzeum. A search icon is also present. Below the navigation bar, there is a green banner with the title "Osoby zweryfikowane przez Związek Powstańców Śląskich". Under this title, there are three search filters: "Według słowa" with a text input field labeled "Pole wyszukiwania...", "Miejscowość" with a dropdown menu labeled "-- wybierz miasto --", and "Według pierwszej litery nazwiska" with a grid of letters A-Z. At the bottom of the filters, there are two checkboxes: "W nazwisku" and "W imieniu", both of which are checked. A "Wyczyść pole" button is located at the bottom right of the filter section.

Pozyskana dokumentacja powstańcza m.in. posłużyła do wydania przez Muzeum Śląskie w 2017 roku *Archiwum Powstań Śląskich*. Seria 1, *Okres pierwszego powstania 1919 roku*. T. 1 opracowanego przez E. Długajczyka i P. Parysa.

Na mikrofilmach udostępniane są także kopie czasopism z okresu 1919–1921, których nie było w Bibliotece Śląskiej, a które uzupełniały posiadane zasoby. Obecnie zastępowane są czasopismami zdigitalizowanymi i umieszczanymi w ŚBC.

Działalność jubileuszowa (publikacje, wystawy, koncerty, spektakle, happeningi, konkursy itd.) opisywana jest głównie na łamach prasy lub w książkach, co stanowi podstawę pracy bibliografów. Trwała forma informacyjna, jaką daje druk, stanowi warunek niezbędny do odnotowania danych w bazie BRBŚ. Jednakże część informacji stanowi materiał rozproszony i z czasem zanikający, gdyż publikowany jest doraźnie na stronach internetowych (w serwisach urzędów miast, gmin, na stronach domów kultury, parafii, szkół, bibliotek). Tego typu witryny internetowe nie są odnotowywane w bazie BRBŚ. Służą wyłącznie do celów informacyjnych i są niezbędną wskazówką do dalszych prac. Przykładem strony gromadzącej informacje w jednym miejscu jest portal utworzony przez Samorząd Województwa Śląskiego (powstania.slaskie.pl). Zamieszczone są tam wszystkie informacje o organizowanych w województwie śląskim przedsięwzięciach, dzięki czemu stanowi dobre źródło do dalszych bibliograficznych poszukiwań informacji o konkretnych wydarzeniach.

Ciekawe informacje odnaleźć można także na stronie przygotowanej przez Archiwa Państwowe (powstancyslascy.pl)

Powstania Śląskie były niezwykłym zrywem mieszkańców Śląska, którzy opowiedzieli się za polską tradycją, kulturą i tożsamością, deklarując swoje przywiązanie do odradzającej się Ojczyzny. Prace bibliograficzne zmierzają do odnotowania, a tym samym zachowania całego dorobku piśmienniczego i kulturowego związanego z powstaniami śląskimi, z uwzględnieniem zmienności spojrzenia na te wydarzenia oraz ich historycznej oceny.

Adres dostępu do bazy Bibliografia Regionalna Biblioteki Śląskiej:

bibliografia.bs.katowice.pl